

1. hæfte, august 1945

D. A. T.

Efter en Perodes tvungen Tavshed udsendes Dansk Artilleri-Tidsskrift paany.

Artilleriofficersforeningen retter en Tak til vor høje Protektor, Hans Majestæt Kongen, for det Eksempel paa Pligttroskab og Mandighed, som Hans Majestæt gennem 5 trange Aar har givet os alle.

Foreningen mindes med Vemod og dyb Ærbødighed de Kammerater, der faldt i Kampen for at genvinde vort Lands Frihed og Selvstændighed, og den bringer sin Hyldest til de mange, der i Krigsaarene led ilde som fængslede, ligesom den byder saavel disse Kammerater som dem, der var landflygtige eller skilt fra Hus og Hjem, Velkommen.

Et stort Genrejsningsarbejde venter dem, som nu skal føre det danske Artilleris smukke Traditioner videre, forhaabentlig under lettere og mere betryggende Kaar for Hæren, end Fortiden skænkede os. Arbejdet vil kræve Ildhu og stedse større Viden. Det er vort Haab, at Dansk Artilleri-Tidsskrift ogsaa i de kommende Aar maa blive en vigtig, helst uundværlig, Støtte for Arbejdets heldige Gennemførelse.

Dette kan ske, hvis alle gode Kræfter samles om vort Tidsskrift for at lære af det eller for at bruge det som naturlig Talerstol for nye Tanker og særlig Viden. De, som har Evner og Lyst, bør for Sagens Skyld i saa vid Udstrækning som muligt og helst uden for lang Betæknings-tid ved Behandling af aktuelle Problemer hjælpe Tidsskriftet til en »flyvende Start«.

I dette vort første Nummer efter lang Tids Stilstand ønsker Bestyrelsen at minde om den storstiledede Gave, der skænkedes Artilleriofficersforeningen ved Generalmajor P. M. Knudsens Testamente. Med Deltagelse af Foreningens Formand er Boet nu opgjort, og vi har foreløbig modtaget Legatsummen ca. Kr. 21.375. Yderligere ca. Kr. 30.000 vil ad Aare tilfalde Legatet. Dets Renter skal anvendes til Fremme af A. O. F.s kammeratlige og oplysende Virksomhed.

Med de bedste Ønsker for Fremtiden overlades da hermed Ordet til de Kammerater, som med lødige Bidrag til Tidsskriftet vil gavne vor Sag og befæste vort Tidsskrift til Glæde baade for sig selv og Læseren.

Grønning

4. hæfte, august 1943

Opfordring til Læserne

Da Tidsskriftet for Øjeblikket lider af en særdeles følelig Stofmangel, vil Redaktionen være taknemmelig for at modtage Bidrag til de kommende Hæfter.

Eventuelle Artikler til Tidsskriftets Oktober Hæfte (Hæfte Nr. 5) bedes indsendt saa betids, at de kan være Redaktionen i Hænde senest den 15. September dette Aar.

Redaktionen skal iøvrigt ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa, at Honoraret pr. Side atter er steget til 4,50 Kr.

Nogle oplysninger om Schwere Batterie Esbjerg, Batterie »VOGELNEST«, (TIRPITZ) ved Oksby

»Mit einer feindlichen Landung an der Westküste von Jütland ist nur im Raum Esbjerg zu rechnen«.

(Nachtrag zu Kriegstagebuch 1/1-31/3 1944)⁽¹⁾

Som ingeniør M. Scott Hansen så levende har beskrevet det i de foregående numre af DAT, indgik frygt for en engelsk landgang i og ved Esbjerg på afgørende vis i den tyske, militære planlægning under Den første Verdenskrig. Men mens Sicherungsstellung Nord skulle opfange og standse resultatet af en landsætning ved Esbjerg, gik de tyske planer under 2. Verdenskrig ud på, at en landgang helt skulle forhindres!

I takt med Luftwaffes og Kriegsmarines aftagende kampkraft blev forsvar mod invasion fra søsiden et anliggende for kystartilleriet.

I den tyske begrebsverden udgjorde det egentlige kystartilleri af skyts med kalibre over 21 cm.⁽²⁾ Disse kanoner blev indsat, hvor der var behov for de såkaldte fjernkampbatterier. Det førte - efter besættelsen af Danmark - til, at der ved Hanstholm blev opstillet et 38 cm batteri (rækkevidde, med særlig granat, 55.000 m) på fire kanoner. De skulle i samvirke med et tilsvarende batteri, VARA, ved Kristianssand spærre for passage af Skagerak, se skitse 1. På Bornholm blev planlagt opstillet to 38 cm batterier, men som bekendt blev det kun til et delvis færdigbygget anlæg ved Dueodde.

Derimod blev der i Norge bygget adskillige tunge batterier - med skyts op til 40,6 cm. Ved Pas de Calais opførtes talrige stillinger for tungt marineartilleri. Indledningsvis som støtte for det planlagte angreb på England - Operation Seelöwe - senere indgik anlæggene som de først konstruerede skytsstillinger i Atlantic Wall.

Tyskernes felttog mod Rusland gik til at begynde med planmæssigt. Men allerede i løbet af året 1942 blev det klart, at man havde undervurderet vanskelighederne i forbindelse med gennemførelse af en »lynkrig« i øst. For blot at stabilisere situationen blev det påkrævet at overføre næsten 40% af de i Vesteuropa stående divisioner til Østfronten.⁽³⁾

Da man senere ikke kunne udelukke risikoen for allierede landgangsforetagender rettet mod kyststrækninger i Norge, Belgien, Holland, Frankrig og Vestjylland, blev det besluttet at »erstatte soldater med beton«!⁽⁴⁾

Da der skulle opstilles et kolossalt antal kystbatterier, måtte marinens kystartilleri indsætte skyts af kalibre under de ønskede 21 cm. De blev yderligere hurtigt nødvendigt at opstille Heeres-Küsten-Batterien med allehånde og meget forskellige typer af landskyst.

Oversigt over nogle vigtige, taktiske begreber i forbindelse med kystbefæstning

Det var selvsagt ikke muligt at opføre en sammenhængende og stærk kæde af kystbefæstningsanlæg - med henblik på at skabe sammenhæng og forbindelse mellem kystbatterierne - langs alle invasionstruede strande i de besatte lande. Derfor måtte tyskerne prioritere. Afhængigt af kyststrækningernes vigtighed, tilstedeværelse af havne osv. opførtes der:

- a. Widerstandssteder
- b. Stützpunkte
- c. Stützpunktgruppen
- d. Verteidigungsbereiche og
- e. Festungen.⁽⁵⁾

a. Widerstandssteder var små, afgrænsede forsvarsanlæg. De kunne være selvstændigt placeret på taktisk betydningsfulde lokaliteter eller indgå som elementer i nogle af de senere omtalte befæstningsanlæg. Besætningen i en Widerstandssted var på én eller flere infanterigrupper, der kunne være udrustet med tunge våben. Som eksempler på denne type anlæg i Danmark kan nævnes Widerstandssted HUSBY, HVIDE SANDE m.fl.

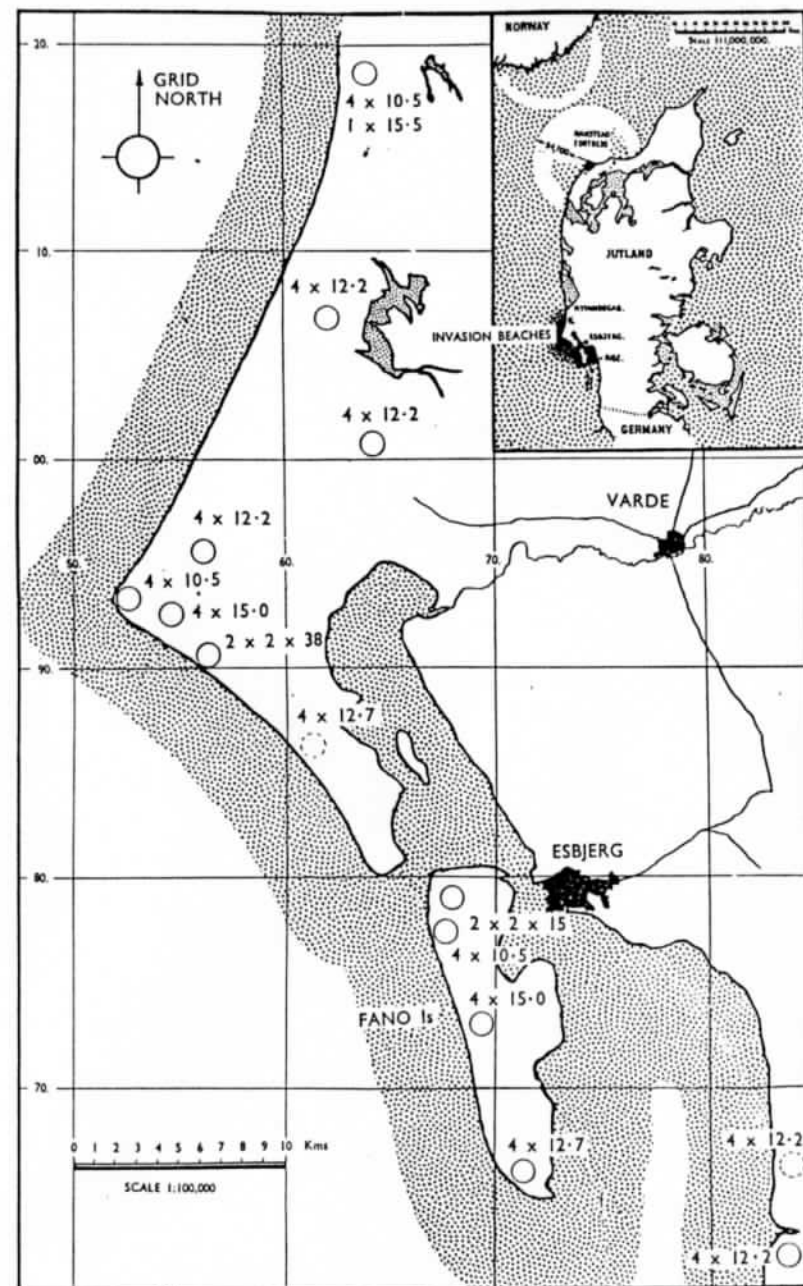
b. Stützpunkte bestod af flere Widerstandssteder og var indrettet til forsvar til alle sider. Besætningen var af delings- eller kompagnis værdi. Der indgik altid tunge infanterivåben. Anlæggets funktion kunne være sikring af kystbatterier, luftværns- (i det følgende benævnt FLAK) stillinger, radaranlæg, havnefaciliteter m.v. Som eksempel på anlæg af denne type kan nævnes Stützpunkt HENNE STRAND med én 45, to 37 og én 20 mm panserværnskanon (PAK). Desuden fire 81 mm mortérer, tre tunge og 10 lette maskingeværer etc.

c. En Stützpunktgruppe var dannet af flere Stützpunkte og var i føringsmæssig henseende samlet til 360° forsvar af et mindre, befæstet område. Ofte i forbindelse med kystbatterier, havne, større flyvepladser m.v.

Ved konstruktionen lagde man stor vægt på, at anlægget blev modstanddygtigt overfor panserangreb. Besætningen udgjordes af enheder af kompagni- til bataljonsstørrelse. Den skulle sikre et fire kanoners Heeres-Küsten-Batterie og rådede over fem 37 og syv 20 mm FLAK, en 88, to 76, tre 45 og fire 37 mm PAK. Desuden 28 lette, middeltunge og tunge mortérer og 20 tunge og 102 lette maskingeværer.⁽⁶⁾

d. Verteidigungsbereiche omfattende forsvarsområder, der var stærkt udbygget med henblik på lang »holdetid«. I Danmark blev Frederikshavn, Aalborg, Hanstholm og *Esbjerg* betegnet som Verteidigungsbereiche.

e. Festungen var særligt betydningsfulde lokaliteter, som for enhver pris skulle holdes. I udlandet blev en række Verteidigungsbereiche af Hitler »ophøjet« til Festungen. Det kunne være vigtige havnebyer som Cherbourg, Hoek von Holland, De engelske Kanaløer osv. Derimod fandtes der ikke Festungen i Danmark. Der er derfor næppe belæg for, at man i lokalhistoriske skrifter, turistbrochurer m.v. taler om FESTUNG HANSTHOLM!

Skitse 1

Af den engelske rapport fremgår, at tyskerne betragtede strækningen mellem Nymindegab og Ribe som særligt invasionstruet - se skitsens højre hjørne. Iøvrigt kan til skitsen bemærkes, at de indtegnede batteristillinger i rapportens tekst har været udsat for sprogforbistring. De af danskerne kendte navne som HENNE bliver til »HEUNE« BØRSMOSE bliver til »BORSINOSE« etc. (British Intelligence Objectives Sub-Committee).

Nogle fæstningsanlæg i forbindelse med kystforsvaret i Esbjerg-området (skitse 1)

I forbindelse med Fortress Study Group's ekskursion til Sjælland i år fik jeg af den engelske militærskribent, Mr. Terry Gander, overdraget en i Danmark ikke tidligere kendt rapport: »German Coast Artillery Equipment employed in the Defence of the West Coast of Denmark«. Rapporten er udarbejdet af British Intelligence Objectives Sub-Committee og er desværre ikke forsynet med årstal for udgivelse. Imidlertid indeholder rapporten bl.a. en beskrivelse af det »færdige TIRPITZ-BATTERIE«, som vel må interessere de læsere af DAT, der ofte kommer til Oksbøl!

Men inden vi kommer så langt, skal gengives nogle engelske oplysninger om kystforsvaret. Det vedføjede kort rummer oplysninger, der ikke helt svarer til virkeligheden, men skønnes at være af betydning for forståelsen af kystbefæstningens »layout«.

Det sydligste batteri - med fire 122 mm russiske feltkanoner - var placeret i VESTER VEDSTED.

Regnet nordefter kom så SØNDER HO eller MOSDALSBJERG BT, ligeledes med fire 122 mm russiske feltpiecer (sydspidsen af Fanø).

Midt i Fanø Plantage (nær trig.st.) var på PÆLEBJERG opstillet fire danske 150 mm kanoner fra Peder Skram.

Ca. 1500 m nord for hotellerne var nær forreste (vestligste) klitrække placeret et batteri med fire franske 105 mm feltkanoner.

På Fanøs nordvestkyst var opført et meget moderne, tyskbestykket batteri. Her indgik to pansertårne fra Gneisenau med hver to 150 mm hurtigskydende piecer.

127 mm batteriet findes ikke i danske eller tyske rapporter. De to 38 cm batteristillinger vender vi tilbage til.

Ved BLAAVANDS KRO var opstillet fire tyske 150 mm feltkanoner (tysk bet. OXBY).

Vest for Blåvand Fyr var placeret de tidligere omtalte fire franske 105 mm feltkanoner i stillingen BLAAVANDSHUK.

Nær såvel VRØGUM som BØRSMOSE stod batterier med fire 122 mm russiske feltpiecer.

Ved HENNE yderligere fire russiske 122 mm feltkanoner.

Nær NYMINDEGAB var der såvel fire franske 105 mm feltkanoner som en 155 mm feltkanon i panserkuppel.

»Der Führer hat Prüfung angeordnet, ob eine im Westen freiwerdende schw. Küstenbatterie (4 38 cm mit Doppeltürmen) in Dänemark aufgestellt werden kann. Daraufhin hat Ob.d. Marine am 29/1 1944 die Aufstellung der 38 cm Türme zur Verstärkung der küstenverteidigung Dänemark im Raum Esbjerg befohlen. Die Montagedauer wird voraussichtlich 12 Monate in Anspruch nehmen.« (Hillgruber: p. 32).

Det kan måske undre nutidens læsere, at tyskerne på et så sent tidspunkt i krigen gav sig af med at konstruere de relativt komplicerede kystbatterier af TIRPITZ-typen. Byggematerialerne var der stort behov langs den franske kyst, og anlæggene til hærens brug udførtes i stærkt »skræbete« udgaver.

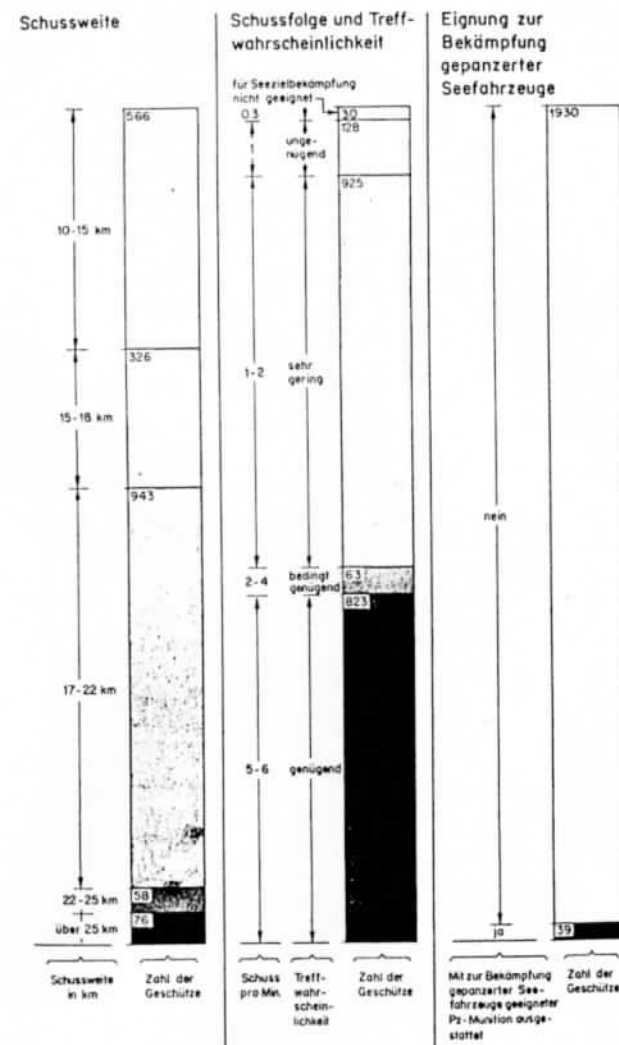
Årsagen kan være den, at man på trods af et stort antal piecer (opstillet mellem Nymindégab og Ribe) havde for få kanoner, der virkelig effektivt kunne tage kampen op mod de allieredes hurtiggående, svært pansrede og kraftigt bestykkede orlogsskibe. Tyskerne forudså nemlig, at en invasion i hovedsagen ville blive støttet af tungt skibsartilleri.

I bogen »Die Abwehr der Invasion« gengives en særdeles interessant opstilling.⁽⁷⁾ Den viser, at hærens kanonmateriel var lidet egnet til bekæmpelse af pansrede »Seeziele«. Af en

samlet beholdning skyts på 1969 piecer var kun 39 kanoner virkelig velegnede, se skitse 2.

I kolonnen til venstre tages der stilling til skudvidden. Kun skyts med rækning på over 22 km skønnes egnede. For så vidt angik granattyper, ansås brisantgranater for at have tilstrækkelig virkning mod mål op til »destroyerstørrelse«. Større orlogsskibe måtte selvsagt bekæmpes med panserbrydende ammunition, se kolonnen til højre.

Technische Eigenschaften der Heeres-Küstenartillerie

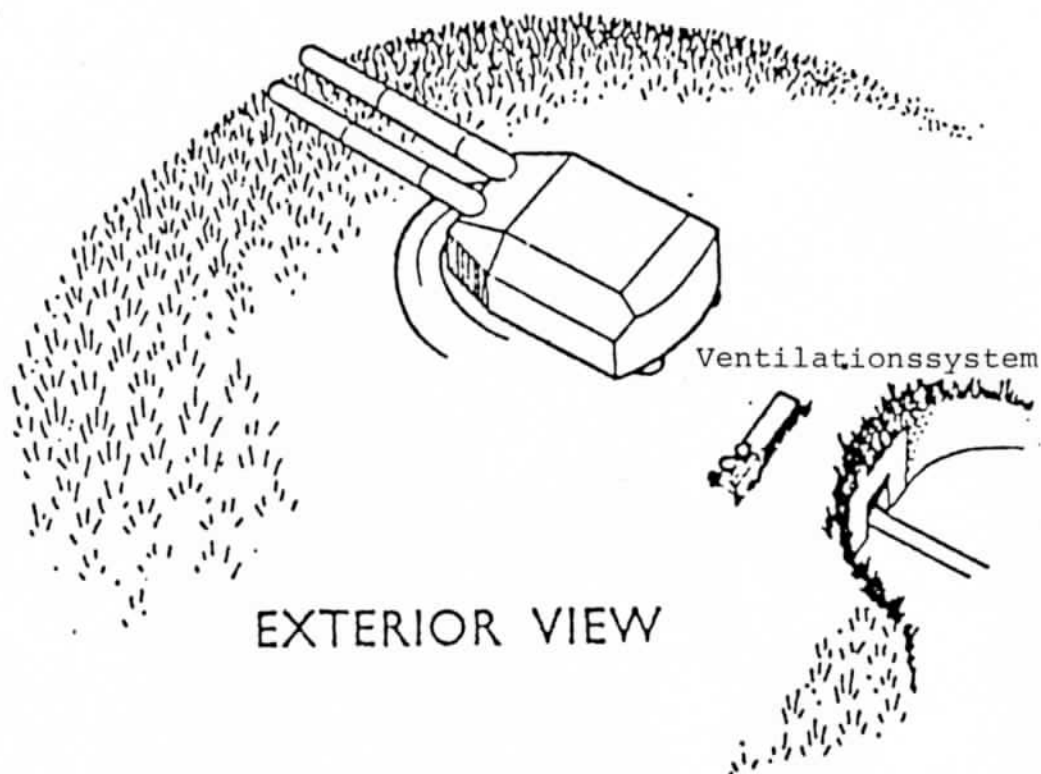

Skitse 2

For at opnå rimelig sandsynlighed for træfning på sømål, var en skudhastighed på over 3 skud pr. minut en nødvendighed. Mindre end halvdelen af hærens skyts kunne honorere dette krav. Det eneste batteri på strækningen Nymindégab-Ribe, der blot tilnærmelsesvis havde de ønskede egenskaber var GNEISENAU. Rækkevidde 22 km - seks skud pr. min. (GNEISENAU var et marinekystbatteri!!).

Det tunge batteris bestyrkning og placering

I modsætning til, hvad der var tilfældet ved Hanstholm og på Bornholm, ville man ved Esbjerg ikke anvende specielt fremstillede »landtårne« med den betænkeligt tynde pansring på kun 50 mm. Tyskerne indså helt klart, at så tyndt panser (særligt henset til lufttruslen) kun ydede beskyttelse mod lette projektiler og bombe- og granatsplinter. Derfor besluttedes det simpelthen at sætte to originale krigsskibstårne »på land«! Kanonerne var af samme type,

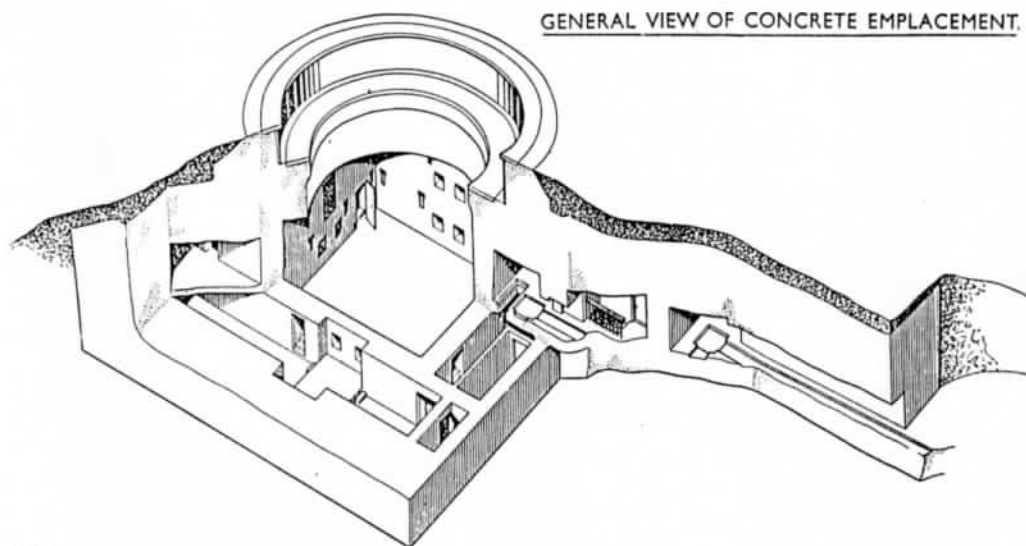
EXTERIOR VIEW

Skitse 3

Engelsk tegning af en færdigbygget skytsstilling i BATTERIE VOGELNEST. Dybt under jorden var selve betonfundamentet placeret, se skitse 4. Tårnets pansertykkelse var afstemt efter, hvilken vægt den maritime motor i skytsstillingens maskinrum kunne »trække« og ikke - som det var sædvane - sat i forhold til en træffer af et givet kaliber. Det underliggende betontag på 3,5 m tykkelse var på undersiden forstærket med panserplader og skønnedes at kunne modstå en fuldtræffer fra en »4.000 pounds General Purpose Bomb« eller en panserbrydende granat fra en 23,4 cm skibskanon. Derfor mente den engelske besigtigelseskommission, at man havde opnået en meget passende balance i konstruktionens »overall scale of protection«. Det slås dog fast, at skytsstillingen ikke ville kunne have modstået en direkte træffende panserbrydende raket eller »a near miss from a »Tall Boy«!⁽¹¹⁾ Det var en engelsk fremstillet, meget kraftigt virkende bombe med det officielle navn: »DP 12.000 pounds Mark I«. DP=Deep penetration. Denne egenskab opnåedes via bombens vægt på 5.400 kg, dens strømlinede (streamlined supersonic) facon og en nedkastningshøjde på godt 5.000 m. Bombens forparti var beskyttet af en panserspids, og sprængladningen på 2.340 kg Torpex blev initieret og bragt til detonation af et tændersystem bagest i bomben. Faldhastigheden var ca. 300 m pr. sekund. Til pansertårnet kan iøvrigt bemærkes, at kommandør E. J. Saabye i sin bog, »Krigen til Søs«, på side 112 nævner, at BISMARCK og TIRPITZ i vandlinien og på tårnenes frontsider var beskyttet af et 33 cm panser af specielt hærdet chrom-nikkel stål.⁽¹¹⁾ Brit. Int. Sub.Comm. p. 37.

som var opstillet ved Hanstholm. Skytset og de aktuelle tårnelementer blev taget fra de be- holdninger, der hørte til som »reservedele« fra slagskibene BISMARCK og TIRPITZ. Pansertykkelsen på slagskibstårne blev til englænderne opgivet til at være 80 mm i »taget« og 30 mm på siderne. Når tårnene blev landbaserede, var det sædvane at øge pansertykkelsen efter forholdet (in the ratio of) 5:2.⁽¹²⁾ Vi skal senere høre mere om pansring, men blot her noterer vi at GNEISANAU-tårnene på FANØ havde en panser på 60 mm. Her skelnedes ikke mellem front, tag og sider.⁽¹³⁾

VOGELNEST-batteriets opgave var at dække adgangen til Esbjerg. I den forbindelse kom der tre lokaliteter på tale, og der blev foretaget rekognosceringer ved: FEMHØJE, GJESING (Gesing på nyere kort) og OKSBY. FEMHØJE ligger nord for Esbjerg Havn ved landevejen til Esbjerg-Hjerting. Her ville batteriet være godt sikret af de infanteristyrker, der lå i området. Men jordbundsforholdene - og da ganske særligt grundvandstandens højde udgjorde en af-

GENERAL VIEW OF CONCRETE EMPLACEMENT.

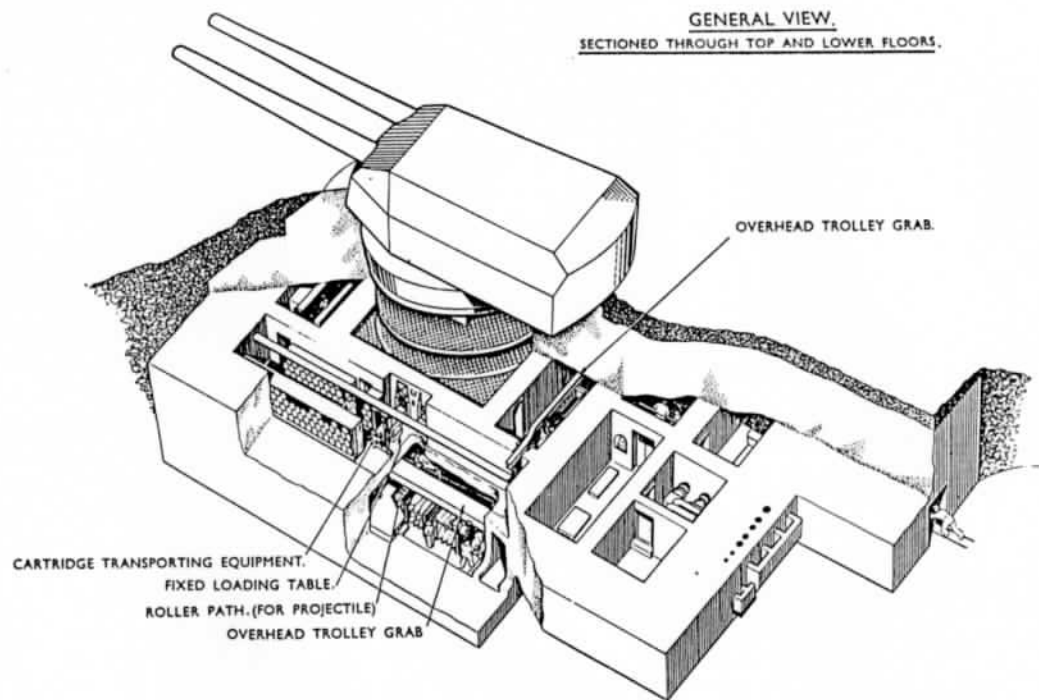
Skitse 4

Her ses et snit gennem betonkonstruktionen, der dannede den centrale skytsstandplads. Den var bygget i to etager. Arbejdstegningerne til de tyske befæstningsanlæg indgik i et særligt REGELBAU-system. Heri havde hver type anlæg sit særlige nummer. VOGELNEST hed således: »S 561«. Det betød, at byggeprojektet hørte hjemme i kategorien »ständige Ausbau« - altså permanent udbyggede fæstningsanlæg. Skytsstillinger af TIRPITZ-typen fik en dimensionering på 3,5 m armeret beton i ydervægge og tagkonstruktion og dannede således fundament for og ydre beskyttelse for tårnanlægget fra slagskib. I betonanlæggets inderste, kvadratiske rum placeredes tårnbrønden. Øverst på skitsen er vist to »ringe« af panserstål. Den nederste dannede underlag for tårnets rullelejer. Den øverste var ca. 15 cm tyk og dækkede den sårbare samling mellem tårn og betontaget (oprindelig skibsdækket). Panseret er for længst fjernet, og rekognosceringer foretaget i SEP og OKT i år har givet det resultat, at man må hælde til den anskuelse, at den til højre på skitsen viste kombinerede indgangs-, maskinrums og beboelsesblokke aldrig er nået at blive opført. Det kan derfor ikke udelukkes, at de »perroner«, der ses øst og nord for skytsstillingerne, har skullet anvendes som fundament for de ikke opførte indgangsblokke? Som et eksempel på andre REGELBAU-typer kan nævnes et planlagt batteri på Læsø. Det fik nummeret »S. 74« og skulle have været bestykket med 30,5 cm skibskanoner i tårne. Rudi Rolf nævner, at anlægget ville have krævet 5.000 kubikmeter beton, men anfører fejlagtigt kaliberet til at være 38 cm! Flere oplysninger om batteriet på Læsø kan findes i »Våben i Klitterne« - af Knud Henriksen.

vorlig hindring for de betydelige udgravningsarbejder (man skulle ned i ca. ti m dybde!). Muligvis har lignende forhold gjort sig gældende ved GJESING? Der var så kun OKSBY tilbage. Her ville batteriet få en 50% større virkningsgrad. Men der var så sandelig også ulemper! F.eks. var vejen fra OKSBY og til det aktuelle byggested for svagt funderet. Derfor måtte der foretages væsentlige forstærkningsarbejder på jernbanelinien Varde-Oksbøl. Man forudså også pladsproblemer med indkvarteringen af arbejdsstyrken i den lange byggeperiode. Yderligere ville batteriet komme til at ligge isoleret og uden sikring i forbindelse med mulig fjendtlig fremtrængning fra sydlig retning.⁽⁹⁾ Det ville kræve indretning af et helt nyt STÜTZ-PUNKT, hvilket da også blev planlagt.

Den sidste og altså udslagsgivende rekognoscering fandt sted den 3. marts 1944 med deltagelse af bl.a. officerer fra Oberkommando der Marine.

Man besluttede sig til at placere den sydlige del af batterianlægget ved trigonometrisk Station i KROGSANDE-partiet, (koordinat 479565). Den nordlige skytsstilling kom til at ligge nær HEKSEBJERG (koordinat 478569). Begge lokaliteter ligger i et område, der er præget

Skitse 5

Skitsen viser bl.a. ammunitionsforsyningssystemet og kanontårnets inddeling i etager, adskilt ved hjælp af ristværk. Tårnbrønden med indbygget ammunitionselevator er på tre sider omgivet af ammunitionsmagasiner i to etager. I øverste, venstre hjørne ses oplag af Haupt- og Vorkartuschen (drivladninger). Via hængekraner overføres de til faste »ladeborde«. Derfra kan de føres ind til elevatoren fra to sider. I underetagen lå der projektiler. De kunne fra tre sider via rullebaner føres til elevatoren. Den var hydraulisk drevet og kunne føre ladninger og granater op til skytset samtidigt. Skudkadencen var to skud pr. rør pr. minut. Som vist genforsynes skytsstillingen bagfra. Drivladningerne fordeles via hængekran til højre og venstre på 1. etage. Projektilerne sænkes ved hjælp af samme kran ned til underetagen gennem det rektangulære hul under kranskinen.

af lyngklædte bakker. Det bagvedliggende (nordlige) terræn danner en god baggrundskulisse. Afstanden til havet er ca. 2.000 m.

Projektet blev iværksat af Organisation Todt i juli måned 1944. Den engelske kommissionsberetning siger herom: »... and the installation of this battery - position undoubtedly called for a prodigious effort«.⁽¹⁰⁾

Byggeriets iværksættelse og afslutning

Og der blev i sandhed ydet en enorm indsats! Som nævnt, blev det nødvendigt at udbygge en ny og forstærke den eksisterende infrastruktur i området. I forbindelse med bygning af batteriet tilbyggedes et sidespor, gående ud fra Varde-Nørre Nebelbanen. På jernbanelinien Esbjerg-Varde konstrueredes en montage- og omladestation, og der udlagdes et vigespor syd for Guldager Station (en lokalitet, vi hører mere om!).⁽¹²⁾

Strækningen fra Nørre Nebelbanen og til Oksbøl station udgjorde ca. 15 km. Fra Oksbøl til Oksby var sporlængden ca. 13 km, hertil kom yderligere et læssespor på 400 m, et overhalingspor på ca. 1200 m med et vigespor til en grusgrav. Fra denne hentede det tyske firma byggemateriale. Desuden byggedes et overhalingspor ved GRØNBJERG og to aflæsningspor øst for Oksby i nærheden af HEKSEBJERG (nordlige skytsstilling).⁽¹³⁾ Herfra førte et tipvognsspor ud til det meget omfattende, øvrige militære byggeri ved BLÅVANDSHUK. I den forbindelse finder jeg anledning til at nævne, at den såkaldte BÜFFELSTELLUNG ikke var en egentlig kampstilling i vor forstand. Derimod var der tale om en af Luftwaffes luftmelde-radarstillinger med i alt seks radarer. Anlæggene var stærkt sikrede af FLAK, maskingevæber og udstrakte minefelter.

Som et meget vigtigt hjælpemiddel i forbindelse med montage af de uhyre tunge tårnbrønds- og panserelementer indgik specialkraner, (Ardelt). De kunne løfte op til 175 tons. Da imidlertid den centrale, nærmest kvadratiske betonkonstruktion i færdig tilstand fik en betydelig højde over jorden, var særlige foranstaltninger nødvendige. For at sætte kranerne i stand til at føre tårndelene på plads opførtes nord, henholdsvis nordvest for anlæggene, tilkørselsveje eller læsseramper. Disse blev forbundet med betonblokkene ved hjælp af montagespor understøttet af kraftige betonsøjler, se foto nr. 1.

Som det var tilfældet med andre tyske, militære byggeprogrammer, blev der arbejdet i VOGELNEST-anlægget 24 timer i døgnet. Der blev ikke foretaget alvorligt mente sløringsarbejder, hvilket også englænderne indrømmer, ville have været håbløst. Derimod var man meget imponeret over slørings kvaliteten ved Hanstholm. Under hele byggeperioden blev TIRPITZ-stillingen dækket af en let FLAK-enhed med fire piecer, (en skytsstandplads er fundet).

Tyskerne havde regnet med, at byggeriet ville have været færdigt i SEP 1945. Men befrielsen den 5. MAJ afbrød det ambitiøse projekt. De fire kanoner, væsentlige dele af tårnenes panser og ildledelsesmateriellet nåede ikke længere end til Guldager Station. Turistkontoret i Blåvand har dog i dette efterår ment at kunne dokumentere, at i hvert fald noget kanonmateriel skulle være nået frem til selve stillingsområdet øst for Oksby. Der skønnes ikke at være belæg for denne antagelse!

Hvad kan man se i TIRPITZ-stillingen idag?

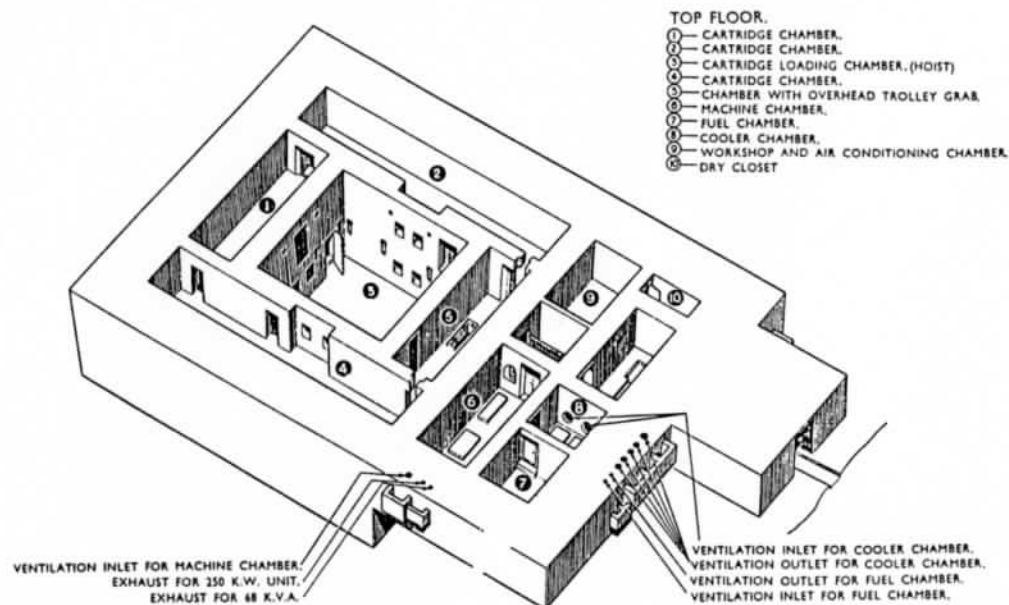
Inden man begiver sig ud på en større anlagt studiefærd i de lyngklædte bakker, bør man tænke alvorligt over indholdet af det lokale politis opslag på muren af de to anlæg. Det på-

peges her, at færdsel i og på betonkonstruktionerne er forbundet med livsfare - og det er bestemt ikke overdrevet!

På afstand ligner de to betonklodser ridderborge med krenelerede murkanter. På tæt hold imponeres man uvilkårligt over anlæggens størrelse og da særligt højden. Man kan tydeligt se de to tilkørselsramper og resterne af de betonsøjler, der bar montagebroerne.

Man er helt øjensynligt gået hårdt til sagen for at »organisere« jerndele. Armeringsjern er konsekvent klippet og skåret bort. Tårnkranse, panser og al »indmad« i bygningernes indre er væk.

Når man med de engelske tegninger i hånden går rundt ved anlæggene, kan man godt få den tanke, at den platform eller perron, der findes øst for den sydlige og nordlige bunker, skulle danne taget til indgangsblokken, se skitse 6. Dette er dog næppe rigtigt.

Skitse 6

Her ses (i asymmetrisk snit) øverste etage i en skytsstilling. Rekognosceringer, foretaget såvel i det sydlige som i det nordlige anlæg, har vist, at nummerangivelserne 1-5 svarer udmærket til virkeligheden. Derimod synes numrene 6-10, svarende til »maskinrum, brændstofdepot, værksted, toilet samt indgangsblok, ganske at mangle?

Som det er tilfældet ved alle borge og fæstningsværker, opstår der af uforklarlige årsager myter om underjordiske (og altid hemmelige) gange! Også ved TIRPITZ hævdes der at være en tunnel mellem de to stillinger. Det ville være i klart modstrid med tysk, militær byggeskik - og helt overflødigt, og der er ingen underjordisk gang! Men historien er da ret interessant?

Det er imidlertid tankevækkende, at de lokale turistmyndigheder, der ellers er meget optaget af fæstningsanlæggene, overhovedet ikke udnytter mulighederne i forbindelse med de to seværdigheder. Som eksempel på en fornuftig turistpolitik kan fremhæves Hanstholm. Her har man ved en særdeles fornuftig opsætning af gelændere og anden afskærmning skabt mu-

ligheder for, at publikum kan færdes i anlæggene uden risiko. Desuden anskueliggøres batteriet ved hjælp af film, fotostater, modeller og brochurer.

Afslutningsvis min bedste tak til Lokalhistorisk Arkiv i Blåvandshuk, ingeniør M. Secher Hansen og oversergerne K. K. Hansen og E. Hendriksen, der på særdeles god vis har bidraget med råd og dåd!

O. Andersen

- 1) Hillgruber, p. 31
- 2) Fjærtøft, p. 62
- 3) Hendriksen, p. 401
- 4) Hendriksen, p. 403
- 5) Rolf, p. 60
- 6) Hendriksen, p. 1007
- 7) Wegmüller, p. 121
- 7) Brit. Int. Sub. Comm., p. 36
- 8) U. Holstein, p. 44
- 9) Hendriksen, p. 905
- 10) Brit. Int. Sub. Somm., p. 35
- 12) U. Holstein, p. 44
- 13) Oksbøllejren gennem 50 år, p. 42

Oversigt over anvendt litteratur

Christensen, A. Bonvig	Invasion i Danmark	Odense 1976
Fjærtøft, J. E.	Tyske Kystfort i Norge	Arendal 1982
Hendriksen, K.	Våben i Klitterne	Skive 1985
Hillgruber, A.	Krieg in Finnland, Norwegen und Dänemark	Frankfurt 1962
Holstein, U.	Esbjerg - et tyngdepunkt i det tyske Vestkystforsvar	København 1979
Oksbøllejren gennem 50 år		Oksbøl 1979
Rolf, R.	Der Atlantikwall-Perlenschnur aus Stahlbeton	Amsterdam 1987
Saabye, E. J.	Krigen til Søs	København 1979
Waffen-Revue, Nr. 25	Die Grössten Bomben der Welt	Waffen Lexikon
Wegmüller, H.	Die Abwehr der Invasion	Freiburg 1979
Østre Landsdelskommando	Bornholms militære Domiciler	Ringsted 1985

Ikke offentliggjort kildemateriale

British Intelligence Objectived Sub-Committee: »German Coast Artillery Equipment employed in the Defence of the West Coast of Denmark«, uden år.

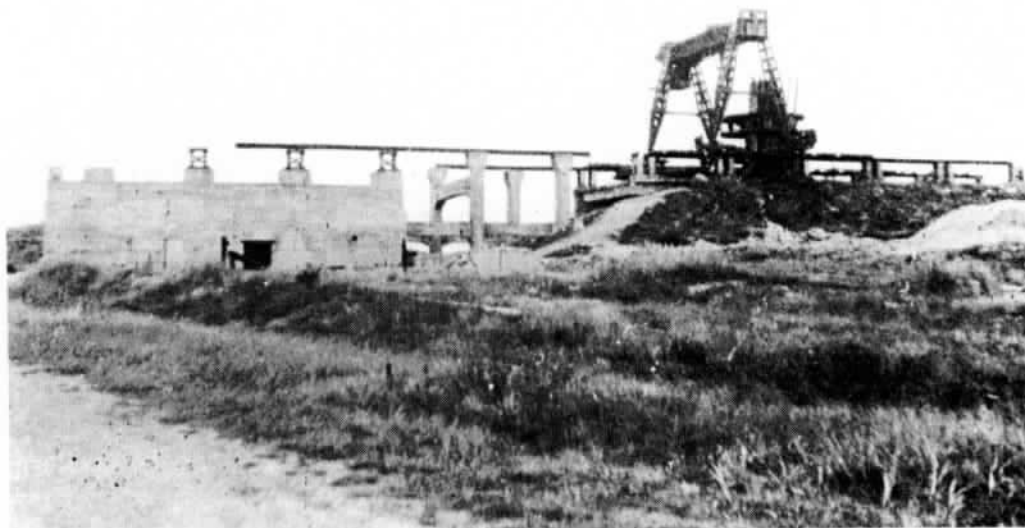

Foto 1:
Viser proceduren i forbindelse med transport af tårnmateriel. Tilkørselsrampen til højre. Blåvandshuk Lokalhist. Arkiv.

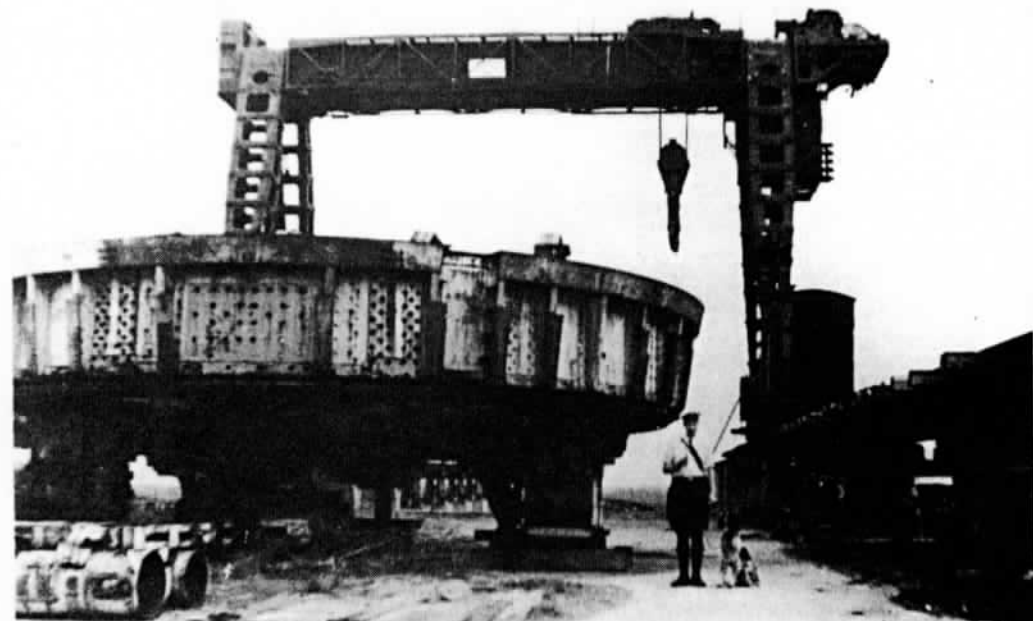

Foto 3:
Det tonstunge tårnelement er forlængst skrottet, men én af kranerne blev senere flyttet til Nymindegab lejren. Blåvandshuk Lokalhist. Arkiv.

Foto 2:
Vi er nu på tilkørselsrampen. Øverste, indre element i tårnkonstruktionen er klar til at blive flyttet. Blåvandshuk Lokalhist. Arkiv.

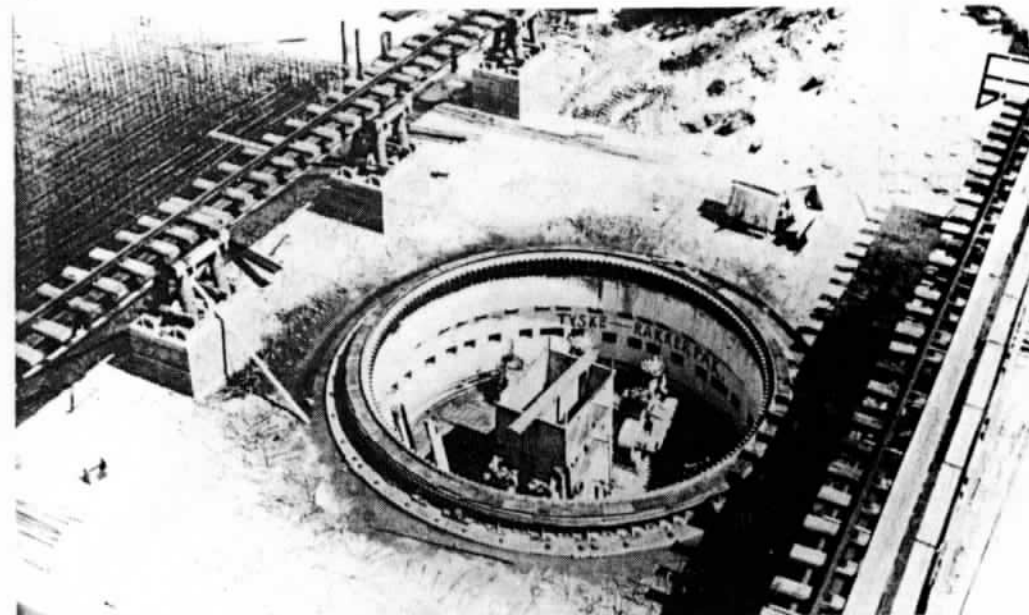

Foto 4:
Det indre af tårnbrønden. Midt i ses ammunitionslevatoren. Bemærk den tætte opbygning af armeringsjern til venstre i billedet. Indgangsblokkens skelet? Blåvandshuk Lokalhist. Arkiv.

Foto 5:
 Nordlige skytsbunker, set fra nord. Man får et indtryk af størrelsesforholdene ved at sammenligne med personen (forf.) til højre i billedet. (M. Scott Hansen, 1986).

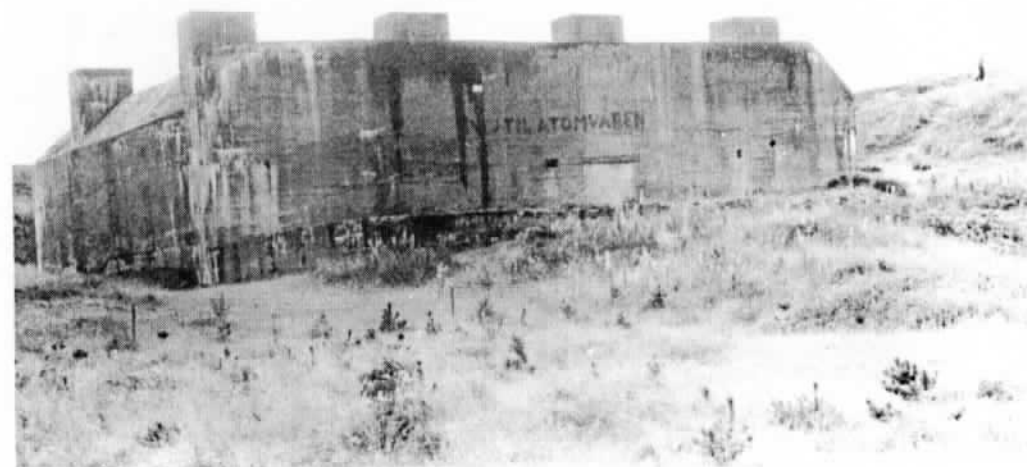

Foto 5a:
 Nordlige skytsbunker, set fra nord. Man får indtryk af størrelsesforholdene ved at sammenligne med personen (forf.) til højre i billedet. (M. Scott Hansen, 1986).

Foto 6:
 Det nordlige anlæg, set fra syd. I baggrunden ses tilkørselsrampen. I højre, nederste hjørne skimtes »platformen« eller »perronen«. (M. Scott Hansen, 1986).

RANGE INSTRUMENTATION

- Doppler Radar Equipment
- Splash Spotting Radar

**increased accuracy
for velocity, dis-
tance and bearing
measurement.**

TERMA Elektronik AS

Hovmarken 4
 DK 8520 Lystrup · Denmark
 Telephone 06 22 20 00
 Telex 68109 terma dk

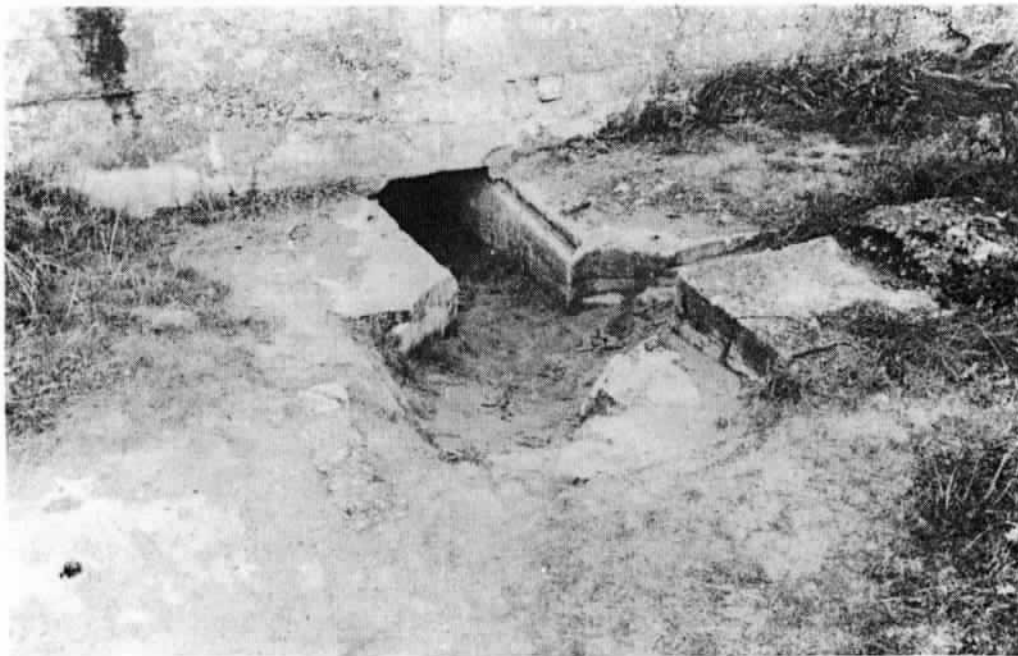
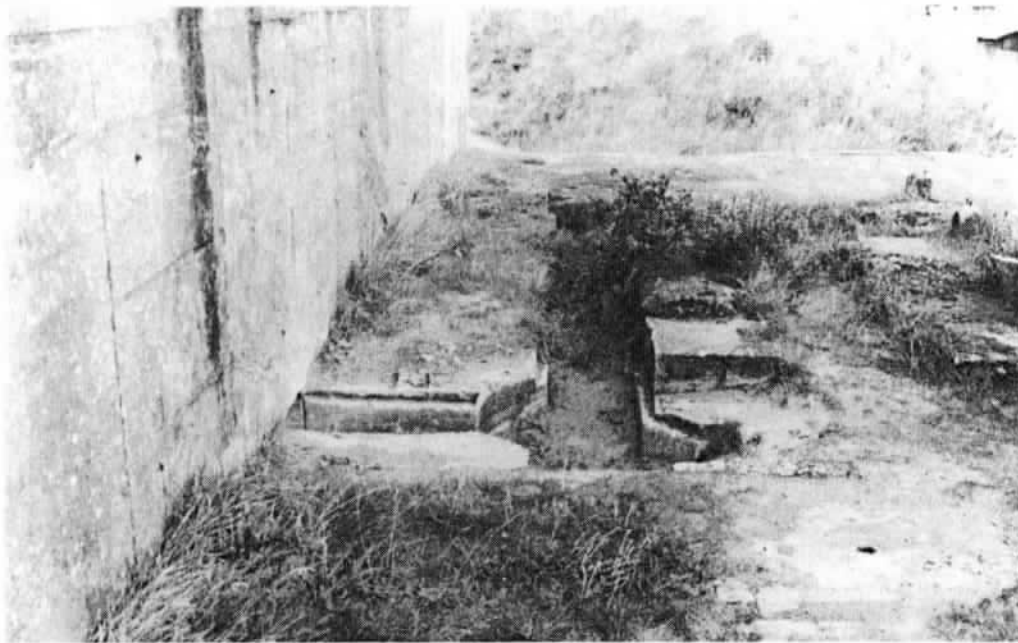

Foto 7 og 7a:
Kabelindføring fra (den måske aldrig byggede) »indgangsblok« ved den nordlige skytsstilling. Visse bygningsdetaljer minder i høj grad om de to aldrig færdiggjorte kystartillerianlæg ved Dueodde på Bornholm. (M. Scott Hansen, 1986).

BOFORS

● Luftvärnspjäser ● Luftvärnsrobotar ● Faltartilleri ● Stridsfordon ● Specialammunition ● Pansarvärnspjäser ● Pansarvärnsrobotar

Armévapen

Bofors har en obestridd ledning i utveckling och tillverkning av armévapen för det svenska försvaret.

Pansarvärnsroboten Bill är det senaste exemplet på vår förmåga att söka nya vägar att lösa svåra och viktiga problem för våra uppdragsgivare.

Som tillverkare av både vapen och ammunition har Bofors unika resurser för att utveckla kompletta vapensystem.

AB BOFORS
S-691 80 BOFORS, Sverige
Telefon (0)586-810 00

DANSK REPRESENTATION:
Arne Hansen ApS, Stationsvej 8,
Postbox 54, 2791 Drager. Tlf. 01 53 79 00